

DANUBIUS NOSTER

XII. évfolyam, 2024/3. szám

AZ EÖTVÖS JÓZSEF FŐISKOLA TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

Főszerkesztő:

Bordás Sándor

Szerkesztők:

Bakonyiné Kovács Bea, Pogány Csilla,
Tóth Sándor Attila

Szerkesztőbizottság:

Prof. Dr. Bacsó Róbert PhD,

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna, Beregszász)

Prof. Mag. Dr. Heidelinde Johanna Balzarek, Dipl. Päd.,

Alsó-ausztriai Pedagógiai Főiskola (Ausztria, Baden)

Prof. Dr. sc. Emina Berbić Kolar PhD,

J. J. Strossmayer Egyetem (Horvátország, Eszék)

Dr. Debrenti Edit PhD,

Partiumi Keresztény Egyetem (Románia, Nagyvárad)

Dr. habil PaedDr. Dobay Beáta PhD,

Selye János Egyetem (Szlovákia, Komárom)

Dr. Horák Rita PhD,

ÚE, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar (Szerbia, Szabadka)

Prof. Dr. Kárpáti Andrea PhD,

Budapesti Corvinus Egyetem (Magyarország, Budapest)

Dr. Medve Zoltán PhD,

J. J. Strossmayer Egyetem (Horvátország, Eszék)

Dr. Viola Tamášová PhD,

DTI Egyetem (Máriatölgyes, Szlovákia)

Szakmai lektorok:

Babity Mária, Bakonyiné Kovács Bea, Balázs József Tamás, Bordás Sándor,

Győrfi Tamás, Huszár-Samu Nóra, Kosóczki Tamás, Simon Dóra,

Szőcs Krisztina, Tóth Sándor Attila, Zalay Szabolcs

Nyelvi lektor: Ladányi Éva

Lapalapító: Majdán János

Lapterv: Tibola Vera

Kiadja: Eötvös József Főiskolai Kiadó, Baja

Felelős kiadó: az Eötvös József Főiskola rektora

Szerkesztőség: 6500 Baja, Szegedi út 2.

Telefon: +36 79 524-624

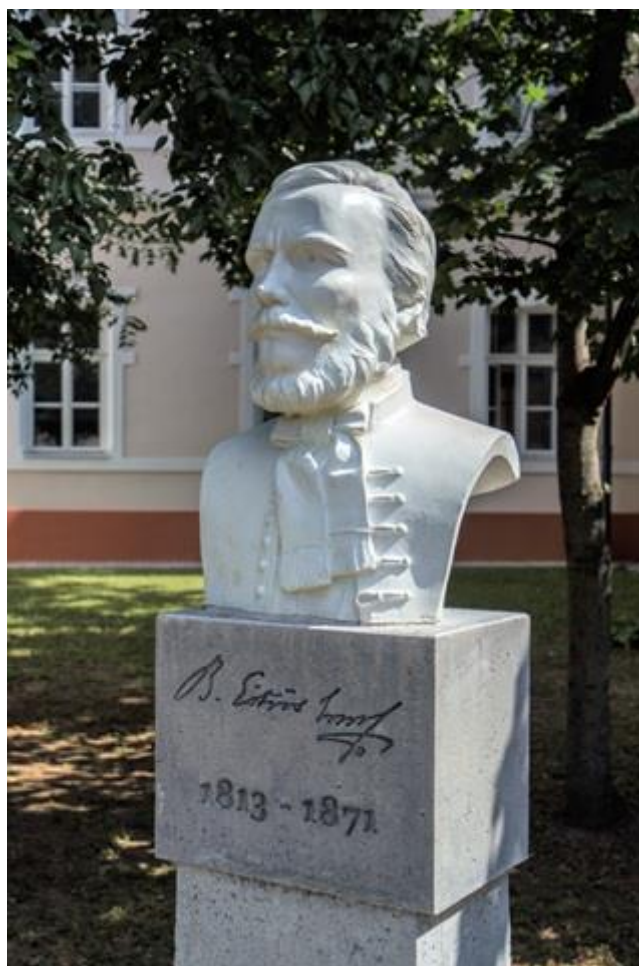
HU ISSN 2064-1060

Eötvös József Főiskola

TARTALOM

ELŐSZÓ	3
Bence Erika–Ispánovics Csapó Julianna: ÚJ ÉRTELMEZÉSI MODELLEK AZ IRODALOMOKTATÁSBAN AZ AKTUÁLIS VAJDASÁGI GYAKORLAT	5
Bernhardt Renáta: GYÓGYPEDAGÓGUS-JELÖLTEK NÉZETEI A TANULÁSRÓL A KÉPZÉS BEMENETI SZAKASZÁBAN	29
Cserné Adermann Gizella: AZ OKTATÓI ELVÁRÁSOK SZEREPE A TANÍTÁSI-TANULÁSI MÓDSZEREK MEGVÁLASZTÁSÁBAN	41
Fajt Balázs–Bellók Bernadett: HIBAJAVÍTÁS AZ IDEGENNYELV-ÓRÁN SZORONGÓ KÖZÉPISKOLÁS DIÁKOK	59
Fehér Ágota: A GYERMEKI ÉRDEKLŐDÉS ÉS SZEREPE AZ INTUITÍV-BELEÉLŐ MÓDSZER ESZKÖZTÁRÁBAN	71
Gilányi Magdolna: RAJZOLT FOTOGRAFIA MINT TÖRTÉNETI FORRÁS TURI LILLA: <i>AMIRE EMLÉKSZEM</i> CÍMŰ MŰVÉNEK BEMUTATÁSA	85
Huszár-Samu Nóra: A RECIPROK TANÍTÁSI MÓDSZER OSZTÁLYTERMI GYAKORLATA: A PROXIMÁLIS ZÓNA JELENLÉTE A TANÓRAI INTERAKCIÓKBAN	97
Ladányi Éva: A HELYESÍRÁS-TANÍTÁS JELENTŐSÉGE ÉS CÉLJAI A TANÍTÓ-KÉPZÉSBEN	107
Lehmann Miklós: TÁRSAS KOMPETENCIA A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ALKALMAZÁSÁHOZ	115
Magyar Ágnes: JÓ GYAKORLATOK AZ OLVASÓVÁ NEVELÉSBEN	125
Pap Ferenc–Szetey Szabolcs–Lehoczky Mária Magdolna–Fehér Ágota: ERKÖLCSI NEVELÉS A TEHETSÉGGONDOZÁS SZOLGÁLATÁBAN	139
Pogány Csilla: AZ <i>EGYÜGYŰ MISÓ</i> CÍMŰ MESE JELKÉPEKBE KÓDOLT TITKOS ÜZENETE	157
Szabó Áron: BRONZ ÉS BETON TRANSZFORMÁCIÓJA A KORTÁRS KÉPZŐMŰVÉSZETBEN ÉS A MŰVÉSZETI OKTATÁSBAN	163
Szabó Norbert–Nagyné Árgány Brigitta: A ZENEI KÖZLÉS FEJLETTSÉGI SZINTJÉNEK VIZSGÁLATA ELSŐÉVES CSECSEMŐ- ÉS KISGYERMEKNEVELŐ, ÓVODAPEDAGÓGUS ILLETVE TANÍTÓ ALAPSZAKOS HALLGATÓK KÖRÉBEN	169
Tóth Sándor Attila: A GÖRÖG-RÓMAI MITOLÓGIA TANÍTÁSA KÉPZŐMŰVÉSZETI ALKOTÁSOK SEGÍTSÉGÉVEL	189

Eötvös József mellszobra

Szabó Áron szobrászművész alkotása az Eötvös József Főiskola udvarán.

Pap Ferenc–Szetey Szabolcs–Lehoczky Mária Magdolna–
Fehér Ágota

ERKÖLCSI NEVELÉS A TEHETSÉGGONDOZÁS SZOLGÁLATÁBAN

A tehetséggondozás komplex személyiségfejlesztésként értelmezhető, a képességek kibontakoztatása a nevelés tágabb, mélyebb hatásmechanizmusai által válhat teljessé. Kutatásunk során kiemelten a tehetség első hazai jelentős elméletalkotója, Szitnyai Elek (1854–1923): *A jó ember*¹ című értekezésére építve kiemelten tekintünk az erkölcsi neveléssel való összefüggésekre, napjaink hittanoktatói számára szóló üzeneteire. A műben megjelenik többek között a kitartással járó tökéletesítés szerepe, a csendes átgondoltság, a szerénység és az érzékenység, „műveltség és jóindulat”² összefonódása. A tehetség Szitnyai megközelítésében „fokozott lelki erővel”³ bír, amely református hittanoktatóink tehetséggondozásban betöltött szerepét is minőségi többlettel gazdagítja.

Tanulmányunkban mindezek megmutatkozását követjük kapcsolódó tantárgy-pedagógiai kérdések köznevelési vonatkozásainak tükrében. A kutatást a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának *Hitéleti képzések és a tehetséggondozás fejlesztése* című pályázata támogatja.

Szitnyai Elek elgondolásai a tehetségről

Szitnyai Elek (1854–1923) korát megelőzően állt ki a tehetségvédelem ügye mellett kiemelten a segítő környezet szerepét megerősítve, amelynek „saját hátskörében minden lehető” meg kell tennie, hogy „az igazi és méltó talentumok tápot, működési kört nyerhessenek”.⁴ A talentumok által megfogalmazott jó gondolatok, megszületett alkotások, találmányok minden ember számára értékesek, a világ, az emberiség előrehaladását, „nemesebbé válását” segítik,⁵ ezért a talentumok támogatását kiemelten lényegesnek tartotta a selmecbányai és nagybányai középiskolai tanár, filozófiai író.

¹ In: SZITNYAI Elek: *Ész és szív. Értekezések a lélektan, etika, neveléstan és életbölcselet köréből*. Franklin Társulat, Bp., 1909. 59–82. (Továbbiakban SZITNYAI, 1909)

² SZITNYAI Elek: *A jó ember*. In: Uő: *Ész és szív. Értekezések a lélektan, etika, neveléstan és életbölcselet köréből*. Franklin Társulat, Bp., 1909. 74.

³ TÓTH László: *A tehetséggondozás és kutatás története*. Didakt, Debrecen, 2013, 113.
http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/A%20tehetséggondozas_es_kutatas_tortenete.pdf [2024.04.02.] (Továbbiakban TÓTH, 2013)

⁴ TÓTH, 2013, 113; TÓTH László–SARKA Ferenc: *A hazai tehetségsegítés története, eredményei 1990-ig*. In: SZABÓ Zsuzsanna (szerk.): *A tehetség kézikönyve*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Bp., 2019. 35.
https://tehetseg.hu/sites/default/files/kezikonyv/nk_mind_o.pdf [2024.04.02.] (Továbbiakban: TÓTH–SARKA, 2019); MARTINKÓ József: *Fejezetek a magyar tehetséggondozás történetéből*. Neveléstörténet, 2006/3–4. 61.

https://epa.oszk.hu/04300/04386/00029/pdf/EPA04386_nevelestortenet_2006_07_056-070.pdf [2024.04.02.] (Továbbiakban: MARTINKÓ, 2006)

⁵ SZITNYAI Elek: *A szellemi tehetségek eredete*. Franklin, Bp., 1905. 5. (Továbbiakban SZITNYAI, 1905)

Szitnyai Elek „a nevelési optimizmus képviselője”,⁶ a tehetség forrását a biológiai és társadalmi örökségen túl a tanulás és az önfejlesztés szerepében is látja. Minden nevelő számára lényeges üzenetül szolgálnak mindezek, egyúttal megerősítést jelentenek saját felelősségük irányában napjainkban is. A tehetségek biztatása a bennük megfogalmazódó kérdések megválaszolására, s ehhez az adott érdeklődési területük szerinti elmélyülésre magában hordozza a fejlődés lehetőségét, a felfedezés örömeit, új összefüggések meglátásának forrását.

A tehetség vagy talentum fogalomköre Sitnyai Elek: *A szellemi tehetség eredete* (1905) című könyvében kifejtett nézetei alapján a következőt jelenti: „valaki [az] emberi tevékenység egy bizonyos körében éles felfogása, ítélete, szellemi alkotásai, [...] mintegy fokozott lelki ereje által válik ki társai közül. Ha szellemi működése, főként eredeti alkotásai révén, oly kiváló, hogy szinte csodálatunkat vívja ki, akkor a genie-ről beszélhetünk.”⁷ A tehetségben tehát benne rejlik egy olyan minőségi többlet, amely „fokozott lelki erőt” is jelent számára: egy speciális területen olyan meglátásokra juthat, amelyek egyedi összetettséget, mélységet is hordoznak társai megoldásmódjaihoz képest.

Ezt a minőségi többletet Sitnyai a gondolatrendszer értékeiként is megjelöli, s benne rejlik megfogalmazásában: mindez egyedi alkotások megszületéséhez is hozzásegít, vagyis nem áll meg a gondolatok szintjén, azaz produktumokhoz is elvezet. S amíg mindez a tehetség számára egyfajta képzési többlettel érhető el, addig a talentum, s még inkább a zseni újat is alkot, eredetit teremteni is képes:⁸ „éles ítélete, felfogása azt jelenti, hogy nemcsak a kellő rendjét, viszonyát látja a világ tüneményeinek, látja tehát a törvényszerűséget, hanem azt is meglátja, amit mások nem látnak, s így gondolataiban is igaz és új elemek jelentkeznek. Íme az eredetiség alapja.”⁹

Ahhoz, hogy mindez megvalósulhasson, különböző készségeknek magas szintű működésére is szükség van: a talentum olyan elmeműködés, mely az egyén saját, egy bizonyos gondolati köréhez kapcsolódik, s egyúttal amelynek irányában az egyén diszpozíciókkal rendelkezik: 1. kedvvel és élesen tud megfigyelni; 2. tiszta és világos ítéletű, s így éles felfogású; 3. gyorsan feltalálja a hasonlóságokat, az analógiákat, s ezek révén jól következtet; 4. termékeny a fantáziája; 5. jó a memóriája.¹⁰

Összességében tehát Sitnyai Elek megfogalmazásában a tehetség egyfajta sajátos világlátással rendelkezik: nyitott, érdeklődő és befogadó a külvilág történéseinek irányában, érzékeny annak részletei meglátásában. Alaposságát megsegíti jó emlékezete, a feltárt mozzanatok így tartósabb emléknymokat hagynak, amelyek később is elérhetőek, új tapasztalatokkal összekapcsolódva akár új hangsúlyok, összefüggések találásához is hozzásegíthetnek. A valós élethelyzetekre irányuló figyelmet a képzelet is gazdagítja, ezáltal további új meglátások rajzolódhatnak ki. Az egyes elemeken túl a tehetségek fókusza a több

⁶ TÓTH, 2013. 113.; TÓTH-SARKA, 2019. 34.; MARTINKÓ, 2006. 61.

⁷ Ua.

⁸ KATTEIN-PORNÓI Rita: *Az Országos Magyar Falusi Tehetségmentés története. Doktori (PhD) disszertáció*, Debreceni Egyetem, Debrecen, 2018. 61.

<https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/65ad5693-d19a-424a-80ee-e4302d4a3bfo/content> [2024.04.02.]

⁹ SZITNYAI 1905. 10.

¹⁰ Uo. 13.

részletre, különböző források összevetésére is irányul, így további értékes következtetésekre találhatnak rá, alapjaiban egyedi szemlélettel, eredeti gondolatokkal gazdagíthatják szakterületüket.

Mindezen sajátosságokhoz további minőségi többletet nyújt a „fokozott lelki erő”,¹¹ amely a tehetséget szintén teljesebbé formálja. Ennek a lelki többletnek az irányából rátekintve a tehetség fogalomkörére, a tehetséges személyiség sajátosságaira, Szitnyai Elek munkásságában egy másik értekezés is segítséget nyújt a további mélységek kibontásában.

A tehetségben rejlő műveltség és kitartás mint az ember jóságának megmutatkozása

Szitnyai Elek *A jó ember* című értekezése által olyan gondolatkörökkel támogatva meg *A szellemi tehetségek eredete* című munkája tanulságait, melyek a személyiség legjobb képességeinek kibontakozását is segíthetnek teljesebbé tenni. A következőkben ezen értekezés¹² felépítését követve mutatjuk be az egyes területeket, melyek a nevelők számára ugyancsak iránymutatóul szolgálhatnak, kutatásunk során különösen is református hittanoktatók hivatására vonatkozóan elemezzük.

Az erény mint tudás, érzelem és a jóság sokszorozódása

Az ember életének fontos értéke a céljának megtalálása, s ennek irányában való előrehaladás. Útjaink bejárása mindig kitartást igényel, hosszabb távú elköteleződést, ám miközben életcélunkat lépésről lépésre megvalósíthatjuk, a „küzdéssel járó tökéletesedésben”¹³ bízhatunk, hiszen a megélt tapasztalatok többé is formálnak, egyre inkább minőségi helytállásokhoz segíthetnek. „Ez a tökéletesedés foglalja magában a boldogságot is”¹⁴, azt az örömet, amely végül megerősítésként szolgál a fejlődésben: ahogyan életünk megpróbáltatásaiban helytállunk, az lélekben mindig erősebbé is tesz, visszajelzésként szolgál önmagunk képességeinek gazdagodásáról, segít megtenni újabb lépéseinket mindezekkel együtt.

Cselekedeteink ugyanakkor nem állhatnak meg egyéni érdekek mentén való lelki építkezésnél: a jó ember számára különösen is fontossá válik, hogy értékeit, személyes útjának tapasztalásaiból gyűjtött lelki gyarapodását társainak javára is fordítsa. A közösség irányában való elköteleződés Szitnyai Elek megfogalmazásában az erény megvalósulását erősíti, amelyre mindannyiunknak törekedni kell.

Az erényesség Szitnyai értelmezése nyomán közvetlenül társul a műveltséggel, a tudással, kitartással, valamint a jó célok megvalósítása irányában szükséges akarattal. A tehetségnek közvetlen velejárói mindezek: az ismeretek, a gondolatok egyúttal lelki rezdülésekkel, érzelmi és társas készségekkel,

¹¹ TÓTH, 2013. 113.; TÓTH–SARKA, 2019. 34.; MARTINKÓ, 2006. 61.

¹² SZITNYAI 1909.

¹³ SZITNYAI, 1909. 60.

¹⁴ Ua.

erőforrásokkal is kapcsolódnak, amelyek a személyiség komplex világának, erényeinek meghatározói is.

Ez az elköteleződés és akarat egyaránt „vezetni és megvédeni tudó”¹⁵ akaratként fontos, hogy kiteljesedjen, vagyis akkor válhat teljesebb értékű segítséggé, ha magában hordozza szintén a mások irányában kifejeződő gondoskodást is. „Az erényes emberben [...] lesz megfelelő ismeret és tudás, lesznek magát és másokat boldogító érzelmei és végre magát kormányozni és másokat vezetni, valamint megvédeni tudó akarata. Tudás, érzelem és erkölcsös akarat lesz tehát az erény három eleme. Aki erényes, az jó is, sőt csakis az jó, aki erényes. [...] ez a gondolkör pedig állandó természeti erőt képvisel, mely önmagát mindig érvényesíteni törekszik. A jó ember tehát folytonosan jóságot terjeszt maga körül”,¹⁶ az erkölcsi jóságnak pedig ott van helye, ahol „az erények kultusza, tisztelete”¹⁷ is élő.

A jóság mint gondolati rendezettség, a nyugalom és a szeretet kifejeződése

„Az embert legelőször állandó eszméiről, nézeteiről, elveiről, szóval megállandósult gondolköréből lehet megismerni,”¹⁸ mely tükröződik az illetőt foglalkoztató téma- és kérdéskörök által, ezek pedig új és új megismerésre, további felfedezésre serkentik. A tehetség aktívan munkálkodik a világ rezdüléseihez kapcsolódó gondolataival, inspirációt merít olyan irányokban is, melyeket más talán észre sem vesz. Feltárhatjuk ezeket, ha teret adunk a szabad gondolatáramlásnak, az egyén kapcsolódásának, érdeklődési területei kifejeződésének. A tehetségek kibontakozását támogató pedagógusok számára mindez hivatásuk alapjaiban meghatározó iránymutató, fontos, hogy a gyermekekben megfogalmazódó egyéni gondolatok, kérdések irányában is engedjék a felfedezéseiket.

Ahogy az ember gondolkodik az őt foglalkoztató kérdésekről, azokat rendszerbe foglalja önmagában, „olyan a lelke is”,¹⁹ így ez a rendezettség személyiségének mélyebb meghatározójává is válik. A jó lélek rendet kíván, külső és belső rendet is, ami egyúttal formálódását is meghatározza, eligazodását segíti, későbbi tapasztalásainak befogadását szintén teljesebbé teszi. Egy őszinte, bizalomteli beszélgetés segíthet ezt a rendet megragadni, a lelki iránymutató pedig egyfajta húzóerőként a kapcsolódó legjobb képességek kibontakoztatását is megtámogatja.

„A természeténél fogva jó ember [...] szemeiben az öröm, a megelégedés, a szeretet sugára ragyog. [...] Valami belső nyugalmat, megelégedést, szerető érdeklődést látunk az ily tekintetekben.”²⁰ A gondolatok és az érzelmi bevonódás, elköteleződés a rendezettségen túl a lelki egyensúly és békeség állapotát is támogatja, mindez pedig további lelki erőforrásokat eredményez, és a kötődés biztonságélményét ugyancsak megtapasztalhatóvá teheti. A világ irányában kifejeződő „szerető érdeklődés” ezzel a lelki élménnyel szintén teljesebbé, sokrétűbbé válik, az egyént új gondolatok megfogalmazásához segítheti.

¹⁵ Ua.

¹⁶ Ua.

¹⁷ Uo. 63.

¹⁸ Uo. 61.

¹⁹ Ua.

²⁰ Uo. 69.

Bizalom és közösség, a kötődés lelki többlete

Érdeklődésünk hívó ereje nyomán tett felfedezéseink a személyes bevonódás erején túl a másokkal, társainkkal való megosztásra is biztatnak, a másoktól kapott gondolatok pedig újabb egyéni bevonódásunkat szólíthatják meg. Ez az oda-vissza kapcsolódás, a társakkal közös felfedezések a gondolatok és az érzések szintjén is megmutatkoznak. A tehetség csakúgy, mint a „jó ember” mély érzésekkel, elköteleződő figyelmességével kíséri társainak rezdüléseit, lelkében a részvét meghatározó, együttérez társaival, meghatja mások öröme és bánata.²¹

A jóság azáltal is sokszorozódik, hogy rokon lelkek könnyebben megtalálják, megértik, megszeretik egymást. Akiket ugyanaz a gondolatkör foglalkoztat, azok minőségi tudást is mélyítenek egymásban azáltal is, ahogyan megosztják bennük formálódó elgondolásokat, kérdéseket. Ha a bizalom erejére építve mélyebb megéléseiket, érzéseiket is megosztják, azzal az egymás iránti kötődésüket is mélyítik, s hosszabb távon is igazibb társai lehetnek egymásnak. „Az igaz barátság annyi erényt, jóságot tételez fel, hogy csak a jók között található fel. A rosszak barátsága csak látszólag az.”²²

Bár a tehetségek társas világa sajátos, baráti kapcsolataik szűkebbek, s inkább befelé, saját világukon belül mélyülnek el, mégis az is megfigyelhető, hogy a jó embereket egymásra találni is segítheti a hasonló gondolkodásmódjuk, elköteleződésük.²³ A sok irányú érdeklődés a társakkal való kapcsolatot érzelmi többlettel is megerősíti, egyúttal egymás irányában áldozatkészséggel mélyíti.²⁴ A pedagógusok számára mindez újabb üzenetül szolgál a gyermekek társas világának, egymás irányában kifejeződő kapcsolatrendszerének gazdagítása vonatkozásában.

A hit további támaszul szolgálhat a társas kapcsolódásokban. A vallásos ember „Isten keze művét látja mindenütt”,²⁵ érzi, hogy mindig van társa, akire rábízhatja magát, az Ő akarata szerint pedig rendben fog tudni boldogulni. Ő ad lelke számára nyugalmat, igazságszeretetet, kötelességtudást, emberszeretetet. „Az igazán vallásos ember jó is”,²⁶ de mindez csak akkor teljesezhet ki, ha a vallásosság nemcsak üres szavakban és külsőségekben, hanem „állandó gondolatkörökben” nyilvánul meg: „csak ha az összes gondolatköreinknek közös kapcsa gyanánt szolgál, csak akkor lesz igazi vallásosság.”²⁷

Különösen fontos, hogy a gyermekeket nevelők, legelőször is édesanyjuk közvetítse mindezt, beszéljen gyermekének Isten „örökös jóságáról”.²⁸ A család szerepe fokozott az értékes üzenetek átadásában, de leginkább emellett, s a szavakon is túl a megfelelő minta közvetlen nyújtásában. A pedagógusok, kiemelten a hittanoktatók a jó alapokra építve további elmélyülések és lelki gyarapodások bölcsőit nyújthatják, fontos, hogy közvetlenül megtapasztalható, értékes és lelki biztonságot hordozó mintával segítsék ők is tovább a gyermekek és családjaik útját.

²¹ Uo. 74.

²² Uo. 79.

²³ Uo. 78.

²⁴ Uo. 79.

²⁵ Uo. 62.

²⁶ Ua.

²⁷ Ua.

²⁸ Ua.

Békesség és nemesedés

Szitnyai Elek vélekedésében a jó ember elmélyült, nyugodt gondolkodású, ítéletű. „Ennek eredménye, hogy a jó gondolathoz szükséges elemeket mind számba veheti [...] ítéletében az igazság elemei mellett a szeretet elemei is lapanganak.”²⁹ Mindez azt is jelenti, hogy ahol csak lehet, a pozitív, az előnyös oldalakat látja és keresi, ezeket emeli ki. „Ha rosszat kell mondania, szépítve teszi, vagy inkább mit sem szól.”³⁰ A pozitív látásmód, az akár kisebb értékekre való rátalálás egyúttal abban is segítségül szolgál, hogy a megerősített tartalom az elkövetkezőkben gyakrabban valósulhasson meg. Így akár egymás számára olyan tükröt tarthatunk, amely értékeinket, jó készségeinket láttatja, s ezzel a legjobb képességek kibontakoztatásához szintén közvetlen segítségként járul hozzá.

Az elmélyülés a másik világában nyugalmas, ráhangolódó lelkiállapotot igényel, a nyugalom megélése pedig azt is magában hordozza, hogy a jó ember mentes az indulatoktól. Mindez összhangban van a gondolatok fegyelmezettiségevel, az értelem, a tudás számára fontos értéket jelentő szerepével, a belső egyensúllyal.³¹ Megállásra serkent, s az érzelmek így a tudás, az alkotás szolgálatában is állnak: „a szebbre, jobbra, igazabbra törekvő nemes lélek elégtelensége tudományos, művészi, emberbaráti alkotássá válik, javítani, nemesíteni akar, eszmékké alakul, fölöslege pedig csendes, legfeljebb önmagát emésztő gondolatokká [...] változik.”³² A jó lélek nemesítő törekvése így összhangban van a békességre, s általa a biztonság élményére találással is.

A jó lélek munkája olyan, mint a természet működése: zajtalanul, csendben dolgozik, az elmélyülés lehetősége kíséri. „Olyan, mint a nagy természet, mely önként mit sem árul el, várja, hogy fölfedezzék titkait.”³³ Sitnyai Elek megerősíti: a jó lélek számára a visszavonulás, a szerénység a legfőbb érték a zaj s a vele járó üresség helyett. A szerénység pedig egyúttal a valódi műveltség és a jóindulat találkozási pontja, amelyek megerősítik, így lélekben gazdagítják a tehetségek világát is.

Szép, jó és igaz egysége – természet és művészet
a tehetségek kibontakozásának útján

A jó ember arról is megismerhető, hogy finom érzéke van a szép, a jó és az igaz iránt. A szépség benne rejlik a világban, annak harmóniájában, elmélyülésre, felfedezésre hív. A jó ember – csakúgy, mint a tehetség – fogékony ennek rezdülései iránt, amely egyben önmagát is megerősíti gondolatainak harmóniájára találásban. Ez az út vezethet a gondolatok, a tudás minőségi rendjének megerősítéséhez, abban értékek és igazságok megtalálásához. A jó ember „keresi és szereti a szépet az emberben, a természetben, a művészetben. A jó ember mindenekfelett a legnagyobb szépet, a lelki szépet szereti. Minél kevesebb önzést, s több tisztaságot lát embertársában, annál jobban szereti, minthogy pedig a

²⁹ Uo. 70.

³⁰ Ua.

³¹ Uo. 71.

³² Uo. 72.

³³ Uo. 73.

gyermekben van a legtöbb ártatlanság, kedvesség, naivság, tisztaság, a jó ember mind gyermekszerető.”³⁴

A jó ember a természet szépségei irányában is fogékony. „Ösztönszerűleg érzi, hogy a természet alkotásaiban [...] eszmék rejlenek.”³⁵ Követni a természet rendjét egyúttal további elmélyülés forrásává is válik, amelynek segítségével gondolati mélységek új bölcsői is felfedezhetők.

A természettel való összehangolódáshoz hasonlóan az elmélyülés további forrása rejlik a művészet erejében, amely iránt Szitnyai Elek a jó ember érzékét is kiemeli. „Minthogy minden művészet valami szép eszmét, érzelmet testesít meg, s a szép eszmék és érzelmek a jó ember lelkének uralkodó képzet-tömegét képezik, igen természetes, ha a szép lélek önkénytelenül vonzódik mindaz iránt, ami rokon az ő lelkének tartalmával.”³⁶ „A külső szép felkelti az ember lelkének belső szépségét. Természetes, hogy annak a belső szépségnek a lélekben már előzőleg kell meglennie, hogy a külvilágban létező rokonain gyönyörködni tudjon. Igaz, hogy ezt a belső szépséget is szemlélés, tapasztalás, érzés, tanulás által lassanként kell magunkban kifejlesztenünk. Erre pedig a művészet tárgyai nagyon alkalmasak.”³⁷ Gyermekes felnevelését kísérő pedagógusok, hittanoktatók számára olyan segítő eszköztár meríthető a művészetek világából, amely közvetlenebb csatornát is jelent a belső gondolatok irányában: amelyek nem fogalmazhatók meg könnyen, azok is kifejezésre kerülhetnek, ezáltal formálásuk is megvalósulhat.

Összegzés

Szitnyai Elek: *A jó ember* című értekezésének üzenetei a református hittanoktatók számára

Áttekintve Szitnyai Elek írását, alapvetően az ember jóságához kapcsolódó nézeteiben számos ponton a tudás, a műveltség, a gondolatok sokrétűségének értékeire találhattunk rá, melyek minőségi teljesítményekhez, alkotásokhoz vezetnek, egyúttal a személyiség érzelmi és társas világának meghatározó jellegzetességeit, „fokozott lelki erejét” tükrözik. A műveltség közvetlen velejárójaként erősíti meg a csendes elmélyülés, a kitartás szerepét, melyek további belső erőforrásokkal, a jóindulattal, a nemesebbé válás által pedig erkölcsi gazdagodással is együtt járnak.

Elgondolásai a következő csomópontokban összegezhetők a jóság és a tehetségesség szempontjából egyaránt meghatározó üzenetekként:

- gondolatok összhangja, egyént foglalkoztató kérdéskörök állandósága, rend a gondolatokban
- rend a személyiségben, „szerető érdeklődés”, ha a gondolatok közös forrása a hit
- Isten őrködő jóságának megtapasztalása mint lelki támasz;
- célok tudatosítása és azok irányában való előrehaladás értékessége;

³⁴ Uo. 76.

³⁵ Uo. 77.

³⁶ Uo. 77.

³⁷ Uo. 77–78.

- kitartás–elköteleződés–tökéletesezés értékei, csend és bevonódás szerepe a világ értékeinek felfedezésében;
- a közösség lélekben való gazdagításának szerepe, egyéni lelki gyarapodás társak javára fordítása mint az erény forrása;
- a jók találkozása és egymás támaszává válás,
- a jó sokszorozódása;
- műveltség–tudás, érzelem, valamint vezetni és megvédeni tudó erkölcsös akarat mint az erény további meghatározói;
- érzelmi bevonódás és elköteleződés, szerénység–műveltség–jóindulat összefonódása, lelki egyensúly szerepe az értékek felfedezésének hátterében;
- az értékek, a kicsi jó meglátása,
- pozitív megerősítés és sokszorozódás;
- természet rezdüléseinek felfedezése és művészetek segítő szerepe a harmónia, a szép–jó–igaz egységének feltárásában.

Szitnyai Elek értekezésének nyomán láthatjuk tehát, hogy a jó ember számos olyan vonással rendelkezik, amelyek egyúttal a legjobb képességek, a tehetség kibontakozásának közvetlen segítőjévé is válnak. Komplexitást hordoznak: mind a gondolatok, mind az érzelmek világa, mind a kapcsolatok területén kifejeződik értékességük, így a személyiség teljességét megérintik – amelyben közvetlenül benne foglaltatik a hit szerepe is, hiszen a vallásosság további mély lelki támaszt jelent a tehetség megmutatkozásának útján, minőségi többlettel gazdagítja azt.

Erkölcsei nevelés és a tehetséggondozás szolgálatában a református hittanoktatók hivatásának tükrében

Az ember jóságának 20. század kezdetén megfogalmazott iránymutatói napjaink felnövekvő gyermekei számára is fontos üzenetül szolgálnak, „jó” gyermekké, majd „jó” felnőtté válásuk formálásában pedig nevelőik nyújtanak számukra nélkülözhetetlen kapaszkodót. A jóság, a helyes viselkedés és az igazságosság kérdésköreiben az etika nyújt eligazítást,³⁸ alapelveinek megerősítésében az erkölcsi nevelés szerepe kiemelt. Az erkölcs „a társadalom fenntartó ereje”,³⁹ a társas érintkezés, együttélés szabályainak, jogi-erkölcsi törvényeinek elsajátítása és betartása a felnövekvő ember számára kiemelt feladat. A közösségért felelősséget érző tagoktól elvárt a törvények, erkölcsi iránymutatások tiszteletben tartása, belső elköteleződéssel való követése. Az erkölcsi nevelés alapvető feladata, hogy a közösség elfogadott magatartási szabályait megtanítsuk, átadjuk a gyermekeknek.

A református hittanoktatók a Biblia szavaira építkezve, tanítóként és egyszerre „jó” tanítványként törekszenek teljesebbé tenni gyermekek – és általuk családok – életét. „A protestáns teológia a Sola Scriptura elvnek megfelelően vallja, hogy nemcsak hitünk, hanem életfolytatásunk egyedüli

³⁸ SZŰCS Ferenc: *Teológiai etika*, Református Zsinati Iroda, Bp., 1993. 2. (Továbbiakban SZŰCS, 1993)

³⁹ KISS Tihamér: *A gyermek erkölcsi fejlődése*, Református Pedagógiai és Katechetikai Füzetek, Református Pedagógiai Intézet, Bp., 2007. 7. (Továbbiakban KISS, 2007)

zsinórmértéke is a Szentírás.”⁴⁰ A hívó embert az ebből fakadó erkölcsi értékekhez igazodó életvitel, magatartás Isten áldásával, kegyelemben részesülés átélésével boldoggá teszi, biztonságérzést jelent számára.⁴¹ A Biblia igeszakaszai által közvetített erkölcsi iránymutatásokat a hívők Isten iránti tiszteletből, szeretetből, belső késztetésükből zsinórmértékként fogadják el. A református hittanoktatók mindezeket bátorító nevelői attitűddel, keresztyén nevelői személyiségfejlesztés és önreflexió által töreksenek mintaként közvetíteni, saját személyiségük pedig teljesebbé teszi az üzenetet: „[...] hogy amíg másoknak prédikálok, magam ne legyek alkalmatlanná a küzdelemre.” (1Kor 9,27)⁴²

A keresztyén hit- és erkölcsstanoktatás „sem pusztá ismeretátadás a keresztyén hitről, hanem a hit története maga”.⁴³ A keresztyén hit megismerési folyamatokat indít el, ami azt is jelenti, hogy meg is előzi a tanulást. „A tanulás bizalmat feltételez, és a bizalom első renden szociális bizalom, de titkon a teljességre, a feltétel nélküliségre irányul, így világnézeti-vallási jelleget nyer.”⁴⁴

A református etikaoktatás célja az is, hogy „a gyermekekben és fiatalokban olyan etikai-morális kompetenciát alakítson ki, amely tartalmát tekintve Isten, az emberek és önmaguk előtti felelősségteljes cselekvésre való képességet és készséget jelent”.⁴⁵ Az ember természetében ösztönszerűen magában hordozza a moralitás csírait, morális lény: többek között kötődésre, szeretett személyekkel való kapcsolat fenntartására kész, társaival való együttműködésre teremtett.⁴⁶ Jóságának csírait mindezek is magukban hordozzák.

Az ember mindvégig „a jó” cselekedet iránymutatóját keresi. A keresztyén nevelés alapján Isten a jó, s mindenki, aki az ő tanításait követi, útmutatásait megtartja, szintén jó.⁴⁷ Az egyetemes világ, mely Isten teremtménye, jó, mert az ő természeti törvényeinek engedelmeskedik. Az emberiség, mely e törvények szerint tevékenykedik, emberi közösségek, amelyekben Isten erkölcsi törvényei érvényesülnek, ugyancsak jó. A hívó ember gyermeki szeretettel és tisztelettel engedelmeskedik a Biblia szavai által közvetített tanításoknak: a szeretetből fakadó, egymás és a közösség irányában elkötelezett humánus magatartást követi. „Minden tett jó, ami a szeretetből fakad és építő, fejlesztő, tökéletesebbé tevő Isten dicsőségére szolgál.”⁴⁸

Református hit- és erkölcs tankönyvek „a jó” emberről

Kutatásunk során Szitnyai Elek iránymutatásai alapján arra kerestük a választ, hogy kisiskolás gyermekek számára mindezen üzenetek átadását hogyan segíthetjük református hittanoktatók hivatásához kapcsolódóan. Általános iskola

⁴⁰ SZŰCS, 1993. 12.

⁴¹ KISS, 2007. 11.

⁴² LEHOCZKY Mária Magdolna: „Veled indulok útra...” – mentorálás a hittanoktató-képzésben. In: KOVÁCS Tibor (szerk.): *Tehetségek hite*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Bp., 2019. 62.

⁴³ NÉMETH Dávid: *Vallásdidaktika. A hit- és erkölcsstan tanítása az 5–12. osztályban*, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan, Bp., 2017. 31. (Továbbiakban NÉMETH, 2017)

⁴⁴ Uo. 30.

⁴⁵ Uo. 360.

⁴⁶ Jan Verplaetse elmélete nyomán NÉMETH, 2017. 307–310.

⁴⁷ KISS, 2007. 13.

⁴⁸ Uo. 14.

alsó tagozata (1–4. osztály) számára készült hit- és erkölcsstan tankönyveket tekintettünk át, s a következőkben néhány jellegzetes példán keresztül mutatunk mintát a téma feldolgozásához.

1. osztályos hit- és erkölcsstan tankönyv⁴⁹ példája: *Ki miben értékes?*

Ha „a jó” emberre úgy tekintünk, mint aki bizonyosan hordoz magában értéket, s a tehetségesség a szó gyökerét tekintve közvetlenül kapcsolódik a talentum mint érték kifejező eszköz⁵⁰ gondolkörével, úgy már 1. osztályos gyermekek számára fontos átadnunk: Isten mindenkit különlegesnek teremtett, mindenki benne ott rejlik az ő saját személyének, egyéni képességeinek értéke. E téma közös átgondolása során megerősíthetjük a gyermek egyéni pozitív vonásait, készségterületeit, egyúttal bízhatunk abban, hogy ha a jó értékeket visszajelezzük, úgy meg is erősítjük azokat, s ezáltal azok sokszorozódni is fognak, az elkövetkezőkben is kifejeződnek a gyermek reakcióiban.

Szitnyai Elek a jóságot az értékek gyarapításaként is értelmezte, amelynek tehát már 1. osztályos gyermekek számára fontos üzenete nyílik. A megvizsgált hit- és erkölcsstan tankönyv arra irányítja a gyermekek figyelmét, hogy keressék meg, vegyék észre önmaguk értékeit („Te miben tartod magad értékesnek?”), hiszen mindezeket megbecsülendő ajándékként kapták.⁵¹

⁴⁹ BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK Emese–SZÁSZI Andrea–SZÉNÁSI Lilla–ZIMÁNYI Noémi: *Isten tenyerén. Református hit- és erkölcsstan tankönyv egyházi iskolák 1. osztályos tanulói számára*. Református Pedagógiai Intézet – Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Bp., 2020. (Továbbiakban BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK–SZÁSZI–SZÉNÁSI–ZIMÁNYI, 2020)

⁵⁰ BALOGH László–RÉVÉSZ György: *Tehetségmodellek mint a fejlesztő programok kiindulási alapjai*. In: SZABÓ Zsuzsanna (szerk.): *A tehetség kézikönyve*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Bp., 2019. 44–79.

⁵¹ A kép forrása: BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK–SZÁSZI–SZÉNÁSI–ZIMÁNYI, 2020. 111.

Az értékeink tudatosítása, s ezáltal megélése az 1. osztályos gyermekek figyelmét arra is irányítja, hogy társaikban is lássák meg mindezeket, így a hit- és erkölcsstan tantárgy keretében sokszorozhassák azokat. Az egyén értékei ezáltal társainak, közösségének javát is szolgálják, és a társakat is abban erősítik meg, hogy törekedjenek a bennük lévő jó készségek minél magasabb szintre emelésére. Önmagunk és társaink értékeinek megerősítését a tanóra keretében az a példázat erősíti meg, melyben a jó pásztor megkeresi és megtalálja az elveszett bárányt: az egyetlenért is elmegy, mert számára éppoly értékes, mint a többi. (Lk 15,1-7)

Az isteni gondviselés megéléséhez kapcsolódóan az 1. osztályos hit- és erkölcsstan tankönyv már címében is hordozza üzenetét: „Isten tenyerén”. E gondolat áll középpontjában „Isten gondot visel rólam” című tankönyvi fejezetnek⁵², amely a következő bibliai igeszakaszt ajánlja feldolgozásra: Mt 6,25–34, illetve „Napról napra gondot visel rólunk szabadító Istenünk.” (Zsolt 68,20)

A témán belül átgondolást kap: emberi kapcsolatokban „ki kiről gondoskodik”: társas együttlét keretében⁵³ és különböző foglalkozási szerepekhez illesztve⁵⁴, valamint Isten és ember kapcsolatában hogyan gondoskodik rólunk Istenünk⁵⁵. Ez utóbbi gondolatkörön belül a teremtéstörténet feldolgozása az 1. osztályos gyermekekkel megerősítést nyújt számukra a teremtett világ értékeiről, amely iránt ők is felelősséggel tartoznak, amelyről nekik is gondoskodniuk szükséges: „Fogta tehát az Úristen az embert, és elhelyezte az Éden kertjében, hogy művelje és őrizze azt.” (1Móz 2,15) Szitnyai Elek a jó ember vonásai között is kiemelte: „A jó ember ösztönszerűleg érzi, hogy a természet alkotásaiban [...] eszmék rejlenek.”⁵⁶ A teremtett világ irányában kifejeződő kötődéseink tehát további mély tanulságokra való rátalálásban is segítséget jelentenek, ha elmélyülten, figyelemmel kísérvük életünk történéseit.

A gondoskodás, gondviselés témájának feldolgozása fontos támaszul szolgál a gyermekek számára abban a tekintetben is, hogy a teremtett világban megélhessék, ők maguk is kiválasztottak. Biztonságban érezhetik magukat, aggodalmaikat elhagyhatják, megélhetik hálájukat és reménységüket, hiszen „szövetséges kapcsolatban”⁵⁷ nevelkednek. A kapott támogatás lélekben megerősít, ha pedig társaink javára is fordítjuk, az a jóság gyarapításán keresztül erényeink gazdagításául is szolgál.

2. osztályos hit- és erkölcsstan tankönyv⁵⁸ példája: *Harc helyett béke*

A gyermekek kisiskolás korukig is számos helyzetben megélhették konfliktusok előfordulását mind az őket körülvevő személyekkel, társaikkal való kapcsolódásaikban, mind saját magukban. A református hittanoktatók szerepe is

⁵² BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK-SZÁSZI-SZÉNÁSI-ZIMÁNYI, 2020. 16–21.

⁵³ Uo. 16.

⁵⁴ Uo. 19.

⁵⁵ Uo. 20.

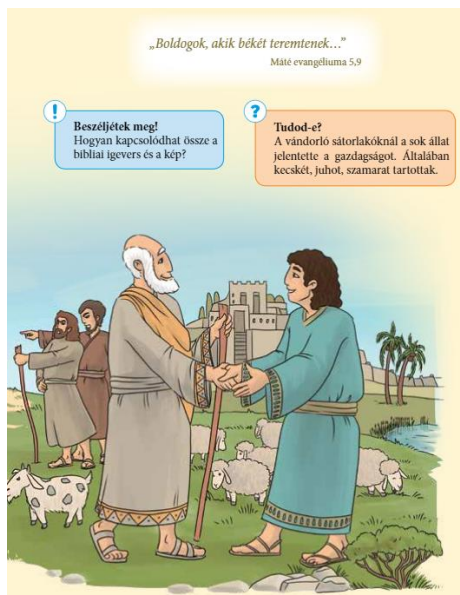
⁵⁶ SZITNYAI, 1909. 77.

⁵⁷ BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK Emese-SZÁSZI Andrea-SZÉNÁSI Lilla-ZIMÁNYI Noémi: *Hittan 1. Isten tenyerén – Tanári segédlet.* é.n. 41.

⁵⁸ KUSTÁR Gábor-SZÁSZI Andrea: *Istennel az úton. Református hit- és erkölcsstan tankönyv egyházi iskolák 2. osztályos tanulói számára.* Református Pedagógiai Intézet–Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Bp., 2020. (Továbbiakban KUSTÁR-SZÁSZI, 2020)

jelentős abban, hogy mindezekkel a jóságot is kifejezve lehessen megküzdeni, s értékévé formálva tanulni lehessen belőlük, fejlődni általuk. Hiszen a konfliktusok az életünk részei, érdemes tehát tudatosan tekinteni a megoldás sokrétűségére, ezáltal is az elkövetkező konfliktusok válhatnak szelídebbé, az egyén pedig rátekinthet saját irányában megfogalmazódó tanulságaira, üzeneteire, leginkább pedig saját készségeinek gyarapodására a segítségükkel.

A Biblia számos példát mutat az erőszak nélküli, inkább egymást segítő megoldási módok átadására, a békés út megtalálására, a református hittanoktatók saját viszonyulásukon keresztül mutatnak mintát, hozzásegítve „a befogadó és segítő légkör”⁵⁹ megalapozásához. Amiként Ábrahám és Lót a pásztoraik közti heves vitát⁶⁰ elrendezte, különösen ahogyan Ábrahám példát ad az Istenben való bizalmára és békességére azt fejezi ki: van lehetőség a nézőpontok közelítésére, s a minden fél számára értéket jelentő megoldás megtalálására.

E bibliai történet⁶¹ fontos megerősítésül szolgál a felek saját maguk és társuk irányában is elmélyült, tudatos tekintésére, ezáltal Szitnyai Elek jóságra vonatkozó nézetéből a gondolatokban is megvizsgálható értékes elköteleződés szerepére.

A gyermekek számára átadandó üzenetek körében a hit- és erkölctan tankönyv külön teret szán a béke gondolatkörére, hiszen konfliktusok megoldásához kapcsolódóan a békesség⁶² szerepének és megtalálásának eszköztárával törekszik kiemelni a jóság kifejezésének értékét, megerősítve: „Boldogok, akik békét teremtenek.” (Mt 5,9)

⁵⁹ KUSTÁR Gábor–SZÁSZI Andrea: *Hittan 2. Istennel az úton – Tanári segédlet*. é.n. 64.

⁶⁰ KUSTÁR–SZÁSZI, 2020. 35.

⁶¹ A kép forrása: KUSTÁR–SZÁSZI, 2020. 35.

⁶² KUSTÁR–SZÁSZI, 2020. 32–37.

A bibliai igeszakaszok számos közvetlen példák állítanak a gyermekek elé a békesség eléréséhez, többek között a birtoklás és a hatalom ereje helyett a lemondás, a jobb rész átadása-felajánlása, a bocsánatkérés szerepe és annak elfogadása, a hálaadás és az imádság által. A témakör megerősítést nyújt a cselekvő szeretet⁶³ értékének, általa is a jóság kifejezése irányában is. Mindezek megsegítik az egymással és Istennel való kapcsolatba lépés minőségi fejlesztésének, s alapjaiban is a mélyebb lelki közösség megtapasztalásának szerepét és értékét a gyermekek számára.

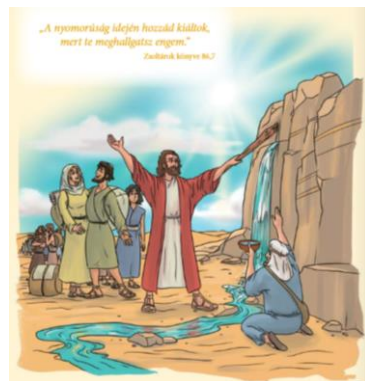
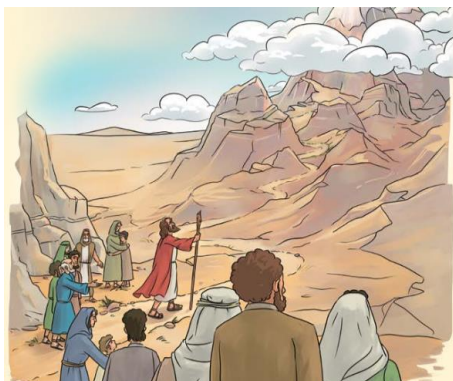
3. osztályos hit- és erkölcsstan tankönyv⁶⁴ példája: *Úton az ígért földje felé*

Szitnyai Elek „a jó” ember vonásai között kiemelt figyelmet fordított a kitartás, az elköteleződés, az elmélyülés értékeinek irányában.⁶⁵ A Biblia számos közvetlen példát mutat a kisiskolások számára mindezek tudatosításához, általuk is a helytállást, minőségi feladatmegoldásra törekvést állítva követendőként az ő legjobb képességeik kibontakoztatása hátterében is.

A gyermekek is megélhetik: ahogyan az ígért földje felé vezető utat megpróbáltatások kísérték, úgy egyéni életútjaink szintén próbatételeket, megterhelő küldetéseket hordoznak, ám ezek során is bízhatunk abban, hogy erőnk fogatkozását érezve támaszkodhatunk hitünkre: „A nyomorúság idején hozzád kiáltok, mert te meghallgatsz engem.” (Zsolt 86,7)

A pusztai vándorlás történetének elbeszélése rámutat még egy lényeges üzenetre: a hiányok nagyobbak mutatkozhatnak az ember szemében, mint Isten kegyelme, mégis, szükséghelyzetekben közbeavatkozására biztonsággal támaszkodhatunk, áldást jelent számunkra.⁶⁶

A 3. osztályosok hit- és erkölcsstan könyve⁶⁷ több vonatkozását kiemeli a kitartást igénylő útnak.

⁶³ Uo. 120–127.

⁶⁴ SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla: *A szabadító Isten szeretetében. Református hit- és erkölcsstan tankönyv 3. osztályos tanulók számára.* Református Pedagógiai Intézet – Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Bp., 2023. (Továbbiakban SZABÓNÉ LÁSZLÓ, 2023a)

⁶⁵ SZITNYAI, 1905. 1909.

⁶⁶ SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla–SZABÓNÉ ZIMÁNYI Noémi–KUSTÁRNÉ ALMÁSI Zsuzsanna: *Hit-tan 3. A szabadító Isten szeretetében – Tanári segédlet.* é.n., 130.

⁶⁷ A képek forrása: SZABÓNÉ LÁSZLÓ, 2023a. 29. és 31.

A kisiskolások számára a bibliai próbatétel fontos mintát nyújt saját küzdelmeikben, saját belső zúgolódásaik lecsillapításában, mindemellett a megpróbáltatásokból, vívódásokból való rend megtalálását is megsegíti többek között a Tízparancsolat iránymutató értékein keresztül. A református hittanoktatóknak fontos szerepe van abban, hogy a gondolatkör gyermekekkel közös feldolgozása során ők is megélhessék a szabályok megtartó erejét, s általuk a biztonság élményét tapasztalhassák meg.

Szitznyai Elek Isten jóságának védelmező szerepét⁶⁸ ugyancsak megerősíti, egyúttal az ember számára követendőként állítja társaival való kapcsolódása során is. A kitartás szerepét ezúton is az elkötelezett segítség, a társak javára fordítás üzenetével együtt emeli ki, mindezzel összhangban pedig a 3. osztályosok hit- és erkölcsstan könyve a Biblia szavával üzeni számukra: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük.” (Mt 7,12) Hisz mindenkiben benne rejlik a jó, az érték, e gondolatkör fontosságát pedig a 3. osztályos gyermekek számára is megerősíti a hit- és erkölcsstan tankönyv „Értékesek vagyunk”⁶⁹ című fejezete által. Ebben az életkorban a gyermekek élményeiben hangsúlyossá válhat a teljesítményszorongás, a kudarcból való félelem⁷⁰, így a meglévő jó képességek tudatosítása jó szolgálatot tesz a teljesítőképeség, s a magasabb szintű minőségi eredményesség támogatásában egyaránt.

4. osztályos hit- és erkölcsstan tankönyv⁷¹ példája: *A jó és az igaz*

Szitznyai Elek a jóság kibontakoztatására mint életcélra és gondolati vezérlő erőre is tekintett, amely úton Isten „örökös jósága”⁷² kíséri. A 4. osztályos diákok már keresik útjuk kísérőiként példaképeiket, így e gondolatkör fontos témaként kerül a hit- és erkölcsstan tankönyvbe is. Maga Jézus közvetlen példaként áll előttünk: „Mert példát adtam nektek, hogy amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek.” (Jn 13,15) A református hittanoktatók segítségével átgondolva példájának sokrétű üzeneteit, a gyermekek is rátalálhatnak saját életük irányában kifejeződő tanulságaira. A Biblia további példaképeket is megjelöl: példakép lehet egy személy, egy hithős (Zsid 11,8), s követendő mintaként állít egy tulajdonságot (Péld 6,6), egy viselkedési módot (Mk 10,15) vagy egy cselekedetet (Jak 4,17–18).⁷³

A téma gyermekekkel közös feldolgozása során a saját példaképeik, a „kit és mit követelek” kérdésén⁷⁴ túl a legfőbb példa, Isten jóságra vonatkozó buzdításának, további közvetlen üzenetek tudatosítását segíti: „Te azért járj a jók

⁶⁸ SZITNYAI, 1909.

⁶⁹ SZABÓNÉ LÁSZLÓ, 2023a. 44–45.

⁷⁰ SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla–SZABÓNÉ ZIMÁNYI Noémi–KUSTÁRNÉ ALMÁSI Zsuzsanna: *Hittan 3. A szabadító Isten szeretetében – Tanári segédlet.* é.n., 247.

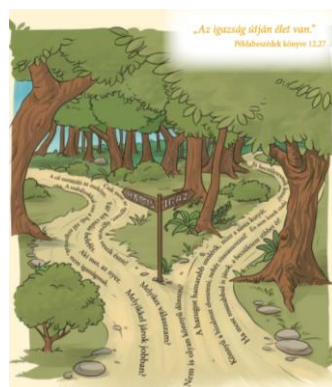
⁷¹ SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla: *Isten a mi Királyunk. Református hit- és erkölcsstan tankönyv 4. osztályos tanulók számára.* Református Pedagógiai Intézet – Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Bp., 2023. (Továbbiakban SZABÓNÉ LÁSZLÓ, 2023b)

⁷² SZITNYAI, 1909. 62.

⁷³ SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla–SZABÓNÉ ZIMÁNYI Noémi–KUSTÁRNÉ ALMÁSI Zsuzsanna: *Hittan 4. Isten a mi Királyunk – Tanári segédlet.* é.n., 46.

⁷⁴ SZABÓNÉ LÁSZLÓ, 2023b. 8.

útján, és ügyelj az igazak ösvényeire!” (Péld 2,20) Szitnyai Elek a jó és az igaz egységét ugyancsak alátámasztotta „a jó” emberről való értekezésében,⁷⁵ s ahogyan többek között a természet rendje és a művészetek megsegítik ennek megismerését, a széppel, a harmóniával való egységet, úgy más gondolatkörökben is hozzájárulnak értékek létrehozásához.⁷⁶

A gyermekekkel a saját életútjaikat átgondolva, számukra a jó és az igaz egységének kérdéskörében is további válaszokat találhatunk, pl. Miért nem könnyű jónak lenni? Ki/mi segíthet abban, hogy te a jó utat járd?

A gyermekek megtapasztalhatják a jósághoz kapcsolódóan a szavak szerepét, értékét is: ha saját „nem jó” élményük belső feszültségükkel társul, úgy ennek feloldásához könnyebbé válhat a megfogalmazás, a megosztás, az érzelmi terhekről való beszéd. 4. osztályos diákok számára ugyancsak közvetlen tanulságot hordoz e gondolatkör, így a református hittanoktatók is értékes témaként dolgozhatnak üzeneteivel: hogyan is válhat áldássá a szó? milyen szavaink vannak érzéseink kifejezésére. A Biblia fontos iránymutatót nyújt: „Mert amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj.” (Mt 12,34) Jézus szavai és cselekedetei a benne lévő szeretetről, alázatról, engedelmességről tettek tanúságot⁷⁷, mindezzel a gyermekek számára is utat mutatva feszültségeik, indulataik átforgatására, Krisztus követésére, aki azt jelentette ki magáról: „Én vagyok az út, az igazság és az élet.” (Jn 14,6)

Összegezés

A református hit- és erkölcsstan tantárgy keretében a gyermekek számos értékes témaszál mentén mélyülhetnek el a Biblia üzenetei mentén. A közös feldolgozás segítségével tudatosabbá válva ismerhetnek rá az igeszakaszok személyes vonatkozásaira, s formálódhatnak reakcióikban, élményeik megélésében. Kitartással, szerénységgel és a kicsi jó értékek megbecsülésével hozzájárulhatnak a jó gyarapodásához, amelyben Szitnyai Elek iránymutató gondolatai is segítségül

⁷⁵ SZITNYAI, 1909,

⁷⁶ A képek forrása: SZABÓNÉ LÁSZLÓ, 2023b. 9. és 37.

⁷⁷ SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla–SZABÓNÉ ZIMÁNYI Noémi–KUSTÁRNÉ ALMÁSI Zsuzsanna: *Hittan 4. Isten a mi Királyunk – Tanári segédlet.* é.n. 315.

szolgálnak mindannyiunk számára. Ha elköteleződünk a bibliai értékek mentén, engedelmisséggel követjük azokat, úgy bízhatunk Isten gondoskodó kegyelmében, „az engedelmisséget minden nehézség ellenére Isten gondviselése övezi”.⁷⁸ Hálásak lehetünk az Általa megvalósult értékekért, s ha elkövetkező életszakaszainkban is betartani törekszünk azokat, úgy a jóságot magunk is tovább sokszorozhatjuk, egyúttal a felnövekvő gyermekek életében is kapaszkodóul szolgálhatnak mind önmaguk, mind közösségeik számára. Ne feledjük: „Minden tett jó, ami a szeretetből fakad és építő, fejlesztő, tökéletesebbé tevő Isten dicsőségére szolgál.”⁷⁹

Irodalom

- BALOGH László–RÉVÉSZ György: *Tehetségmodellek mint a fejlesztő programok kiindulási alapjai*. In: SZABÓ Zsuzsanna (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Bp., 2019. 44–79. https://tehetseg.hu/sites/default/files/kezikonyv/nk_mind_o.pdf
- KATTEIN-PORNÓI Rita: *Az Országos Magyar Falusi Tehetségmentés története. Doktori (PhD) disszertáció*, Debreceni Egyetem, Debrecen, 2018. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/65ad5693-d19a-424a-80ee-e4302d4a3bfo/content>
- KISS Tihamér: *A gyermek erkölcsi fejlődése*, Református Pedagógiai és Katechetikai Füzetek, Református Pedagógiai Intézet, Bp., 2007.
- LEHOCZKY Mária Magdolna: „Veled indulok útra...” – *mentorálás a hittan-oktató-képzésben*, In: KOVÁCS Tibor (szerk.): *Tehetségek hite*, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Bp., 2019.
- MARTINKÓ József: *Fejezetek a magyar tehetség gondozás történetéből*, Neveléstörténet, 2006/3–4. 56–70. https://epa.oszk.hu/04300/04386/00029/pdf/EPA04386_nevelestortenet_2006_07_056-070.pdf
- NÉMETH Dávid: *Vallásdidaktika. A hit- és erkölcs tanítása az 5–12. osztályban*, Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan, Bp., 2017.
- SZITNYAI Elek: *A szellemi tehetségek eredete*, Franklin, Bp., 1905.
- SZITNYAI Elek: *A jó ember*. In: Uő: *Ész és szív. Értekezések a lélektan, etika, nevelés és életbölcselet köréből*, Franklin Társulat, Bp., 1909. 59–82.
- SZÚCS Ferenc: *Teológiai etika*. Református Zsinati Iroda, Bp., 1993.
- TÓTH László–SARKA Ferenc: *A hazai tehetségsegítés története, eredményei 1990-ig*. In: SZABÓ Zsuzsanna (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Bp., 2019. 23–43. https://tehetseg.hu/sites/default/files/kezikonyv/nk_mind_o.pdf
- TÓTH László: *A tehetség gondozás és kutatás története*, Didakt, Debrecen, 2013. [http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/A%20tehetseggondozas es kutatasi tortenete.pdf](http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/A%20tehetseggondozas%20es%20kutatasi%20tortenete.pdf)

⁷⁸ Uo. 300.

⁷⁹ KISS, 2007, 14.

Elsődleges források – a kutatáshoz felhasznált tankönyvek és tanári segédletek

1. osztály:

BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK Emese–SZÁSZI Andrea–SZÉNÁSI Lilla–ZIMÁNYI Noémi: *Isten tenyerén. Református hit- és erkölcs tan tankönyv egyházi iskolák 1. osztályos tanulói számára*, Református Pedagógiai Intézet – Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Bp., 2020.

<https://refpedi.hu/katechetikai-szolgaltatasok/katechetikai-kiadvanyok/hittankonyvek-altalanos-iskola-1-osztaly/hittankonyv-egyhazi-iskolak-reszere/>

BÖLCSFÖLDINÉ TÜRK Emese–SZÁSZI Andrea–SZÉNÁSI Lilla–ZIMÁNYI Noémi: *Hittan 1. Isten tenyerén – Tanári segédlet.* é.n.

https://refpedi.hu/media/statikus/hatteranyagok/Hittan1_2019/Hittan1%20TS.%202019.%20CsF.07.12SzA07.12.pdf

2. osztály:

KUSTÁR Gábor–SZÁSZI Andrea: *Istennel az úton. Református hit- és erkölcs tan tankönyv egyházi iskolák 2. osztályos tanulói számára*, Református Pedagógiai Intézet – Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Bp., 2020. <https://refpedi.hu/katechetikai-szolgaltatasok/katechetikai-kiadvanyok/hittankonyvek-altalanos-iskola-2-evfolyam/hittankonyv-2-evfolyam-egyhazi-iskolak-reszere/>

KUSTÁR Gábor–SZÁSZI Andrea: *Hittan 2. Istennel az úton – Tanári segédlet.* é.n.

https://refpedi.hu/documents/540/Hittan2.TS_2019_ZN.CsF.06.28SzA7.16.pdf

3. osztály:

SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla: *A szabadító Isten szeretetében. Református hit- és erkölcs tan tankönyv 3. osztályos tanulók számára*, Református Pedagógiai Intézet – Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Bp., 2023a.

<https://refpedi.hu/katechetikai-szolgaltatasok/katechetikai-kiadvanyok/hittankonyvek-altalanos-iskola-3-evfolyam/hittankonyv-3-evfolyam/>

SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla–SZABÓNÉ ZIMÁNYI Noémi–KUSTÁRNÉ ALMÁSI Zsuzsanna: *Hittan 3. A szabadító Isten szeretetében – Tanári segédlet.* é.n.

<https://refpedi.hu/media/statikus/hatteranyagok/Hittan3/Hittan3.TS%20-2017.08.17.%20%C3%A1tn%C3%A9zve.CsF.pdf>

4. osztály:

SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla: *Isten a mi Királyunk. Református hit- és erkölcs tan tankönyv 4. osztályos tanulók számára*, Református Pedagógiai Intézet – Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Bp., 2023b.

<https://refpedi.hu/katechetikai-szolgaltatasok/katechetikai-kiadvanyok/hittankonyvek-altalanos-iskola-4-evfolyam/4-evfolyam/>

SZABÓNÉ LÁSZLÓ Lilla – SZABÓNÉ ZIMÁNYI Noémi – KUSTÁRNÉ ALMÁSI Zsuzsanna: *Hittan 4. Isten a mi Királyunk – Tanári segédlet.* é.n.

https://refpedi.hu/documents/862/Hittan_4_TS.2017.08.21.CsF.pdf

Abstract

MORAL EDUCATION IN THE SERVICE OF TALENT MANAGEMENT

Talent management can be interpreted as complex personality development, the development of abilities can be completed through the broader and deeper impact mechanisms of education. In the course of our research, the first significant domestic theorist of talent, Elek Szitnyai: *The good man* based on his publication (1909), we focus on the connections with moral education and his messages for today's religious teachers. The work shows, among other things, the role of perseverance, the role of perfection, quiet thoughtfulness, modesty and sensitivity, "educatedness and benevolence" (Szitnyai, 1909, 74). In Szitnyai's approach, talent has "increased spiritual power" (Tóth, 2013, 113), which also enriches the role played by our Reformed religious teachers in talent management with a quality surplus. In our study, we follow the manifestation of all these in the light of the public education aspects of related subject pedagogic issues.